Päähaku, historian kandiohjelma (opetus suomeksi)

Valintakoe 21.5.2019 klo 9.00–13.00

Kirjoita henkilö- ja yhteystietosi tekstaamalla.
Kirjoita nimesi latinalaisilla kirjaimilla (abcd...), älä esimerkiksi kyrillisillä kirjaimilla (абгд...).
Jos sinulla ei ole suomalaista henkilötunnusta, kirjoita sen asemesta syntymäaikasi.
Kirjoita henkilötietosi kaikille sivuille.

Sukunimi	
Kaikki etunimet	
Henkilötunnus	
Sähköpostiosoite	
Puhelinnumero	

Tarkista sivunumeroiden avulla, että olet saanut kaikki sivut.
Kirjoita alla olevaan laatikkoon nimikirjoituksesi merkkinä siitä, että olet tarkistanut edellä mainitut asiat.

Nimikirjoitus	

Jos haluat, että tehtäviin kirjoittamasi vastaukset arvostellaan, jätä alla oleva laatikko tyhjäksi.
Jos haluat, että tehtäviin kirjoittamiasi vastauksia ei arvostella, kirjoita alla olevaan laatikkoon teksti "*Haluan, että vastauksiani ei arvostella*". Tässä tapauksessa saat vastauksistasi nolla pistettä.

Arvostelusta luopuminen	

Lue huolellisesti kaikki ohjeet läpi

- Tarkista, että saamassasi koenipussa on kansilehden ja ohjesivun (sivut 1–2) lisäksi:
  - kysymys- ja vastausosio (sivut 3–14)
  - erillinen aineisto-osio (sivut 15–16)
  - yksi ruutupaperiarkki omia muistiinpanoja varten (konseptipaperi)
- Kirjoita vastauksesi suomeksi. Muilla kielillä kirjoitettuja vastauksia ei huomioida arvostelussa.
- Kirjoita kukin vastaus sille varattuun tilaan. Arvostelija ei huomioi merkintöjä, jotka ovat vastaukselle varatun tilan ulkopuolella.
- Kirjoita lyijykynällä ja selvällä käsialalla. Arvostelija tulkitsee tulkinnanvaraiset merkinnät vähiten pisteitä tuottavan vaihtoehdon mukaisesti.
- Voit luonnostella vastauksiasi ruutupaperille. Ruutupaperille tekemiäsi merkintöjä ei huomioida arvostelussa. Olet saanut yhden arkin ruutupaperia. Voit tarvittaessa pyytää lisää ruutupaperia valvojalta.
- Pidä koemateriaalisi niin, että lähelläsi istuvat hakijat eivät pysty katsomaan vastauksiasi ja merkintöjäsi.

Kokeen arvostelu

Koe mittaa historian perustietojen hallinnan lisäksi myös kokonaisuuksien hahmottamista. Esseetehtävien pisteytystä ei näin ollen suoraan ratkaise yksittäisten faktojen määrä vaan myös se, osaako vastaaja hahmottaa tietojensa avulla yleisempiä asiayhteyksiä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös käsitteelliseen täsmällisyyteen, vastausten loogiseen rakenteeseen sekä kielellisen ilmaisun selkeyteen. Soveltava tehtävä mittaa historian perustietojen hallinnan lisäksi kykyä analysoida historiallisia lähteitä.

Kirjoita esseevastaukset selkeästi käyttäen oikeakielisiä kokonaisia virkkeitä, ei luetelmaviivoja.

Vain viivoille kirjoitetut vastaukset arvioidaan.

Pisteyttäminen

Valintakoe pisteytetään asteikolla 0–100. Näet osakohtaiset pisteet tässä:

Osa	Voit saada	Sinut voidaan valita vain, jos saat
1	0–40 pistettä	vähintään 20 pistettä
2	0–30 pistettä	vähintään 15 pistettä
3	0–30 pistettä	vähintään 15 pistettä
yhteensä	0–100 pistettä	

Osa 1 sisältää soveltavan tehtävän, joka perustuu koetilaisuudessa jaettavaan materiaaliin. Osissa 2 ja 3 vastaat esseetyyppisesti.

Kun aiot palauttaa koepaperit

Muista kirjoittaa koepaperinipun kansilehdelle allekirjoituksesi, sekä nimesi kaikille pyydetyille sivuille. Kun lähdet palauttamaan koepapereita, ota mukaasi kaikki tavarat istumapaikaltasi. Palauta kaikki saamasi paperit, myös suttupaperit, vaikket olisikaan tehnyt joitakin tehtäviä tai mitään tehtäviä. Todista henkilöllisyytesi, kun palautat paperit. Kokeen valvoja merkitsee kokeeseen osallistumisen ja koepapereiden palautuksen osallistujalistaan. Tarvittaessa saat kokeen valvojalta erillisen todistuksen valintakokeeseen osallistumisesta.

OSA 1: Valintakokeessa jaettuun aineistoon perustuvat tehtävät (0–40 pistettä)

Erillisessä aineisto-osiossa (sivut 15–16) on kuusi lainausta (A–F), jotka käsittelevät Intian asemaa maailmansotien välisenä aikana. Lue lainaukset ja vastaa seuraaviin kysymyksiin 1.1–1.3:

Tehtävä 1.1
Miten lainauksissa suhtaudutaan intialaisiin ja siirtomaavaltaan? Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 3–4.

Tehtävä 1.2
Minkälaisina lainauksissa nähdään Intian yhteiskunnan tulevaisuus ja miten sitä perustellaan? Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 5–6.

Tehtävä 1.3
Mistä lainausten näkemyserot mielestäsi johtuvat? Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 7–8.

OSA 2: Esseetehtävä (0–30 pistettä)

Miksi ja miten Britanniasta tuli teollistumisen edelläkävijämaa maailmassa? Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 9–11.

OSA 3: Esseetehtävä (0–30 pistettä)

1800-luvun Suomen historiassa puhutaan ”kansallisista herättäjistä”. Mitä käsitteellä on tarkoitettu ja miten he vaikuttivat autonomian ajan Suomessa? Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 12–14.

Arvosteluperusteet

Historian valintakokeessa mitataan yksittäisten faktatietojen lisäksi myös kokonaisuuksien hahmottamista sekä historiallisen tulkinnan taitoja. Esseetehtävien pisteytystä ei näin ollen suoraan ratkaise tiedettyjen nimien ja vuosilukujen ynnä muiden yksittäisten faktojen määrä vaan myös se, osaako vastaaja hahmottaa tietojensa avulla yleisempiä asiayhteyksiä. Soveltava tehtävä mittaa historian perustietojen hallinnan lisäksi kykyä analysoida historiallisia lähteitä ja tehdä niistä omaehtoisia perusteltuja tulkintoja.

Historian valintakokeessa yhdistyy siis tiedollinen ja taidollinen elementti. Koska historia ei ole matematiikkaa, ei siinä voida antaa minkään laskun ”oikeaa vastausta” eikä siten myöskään mitään ”mallivastauksia”, jolla tavoin tehtäviin olisi nimenomaan vastattava. Ylioppilaskirjoitusten ainereaalikokeissa on viime vuosina ollut käytössä otsikko ”hyvän vastausten piirteitä”, jossa kerrotaan niistä elementeistä, joita hyvään vastukseen sisältyy. Seuraavassa esitetään vastaavalla tavalla hyvän vastauksen piirteitä koskien historian koulutusohjelman valintakokeen tehtäviä.

OSA 1: Valintakokeessa jaettuun aineistoon perustuvat tehtävät (0–40 pistettä)

Ensimmäisen osan tehtävien 1.1. ja 1.3. maksipisteet ovat 14 pistettä, tehtävän 1.2. maksipisteet ovat 12 pistettä; yhteensä 40 pistettä.

Tehtävä 1.1

Tehtävässä pyydettiin tarkastelemaan, miten annetuissa lainauksissa suhtaudutaan intialaisiin ja siirtomaavaltaan.

Teksti A. Gandhi viittaa siihen, miten intialaisista on tullut siirtomaavallan alla avuttomia ja köyhiä muun muassa siksi, että siirtomaaisännät lakkauttivat kukoistavan kotiteollisuuden (manufaktuurit). Brittiläinen siirtomaavalta on Gandhin mukaan harjoittanut terroria, mikä on johtanut alistamiseen, mutta toisaalta osa intialaisista on pyrkinyt jäljittelemään siirtomaaisäntiään. Gandhi esittää väkivallattomuuden oikeana vastarinnan muotona, koska väkivallan harjoittaminen johtaa vain kiihtyvään pahuuden kierteeseen.

Teksti B. Teljo näkee Gandhin uskonnollisena fanaatikkona, missä mystisenä pidetty uskonto asettuu järjen vastakohdaksi. Intialaiset ovat intellektuaaliselta kehitykseltään Teljon mukaan vielä alhaisella asteella. Iso-Britannian siirtomaavalta on järjestyksen tae Intiassa ja Gandhin väkivallaton vastarinta on Teljon mielestä mahdottomuus.

Teksti C. Tagore tarkastelee Euroopan (länsimaiden) ja Aasian suhdetta laajemmin, ei pelkästään intialaisten ja brittien välisenä suhteena. Hän näkee siirtomaavallan nimenomaan moraalisena kysymyksenä, jossa eurooppalaiset pyrkivät väkisin ylläpitämään valkoisen rodun ylivaltaa. Aiemmin eurooppalaisia arvostettiin Tagoren mukaan, mutta heidän oma toimintansa on johtanut suhteen muuttumiseen vihamieliseksi.

Teksti D. Churchill pyrkii Gandhin hahmoa pilkkaamalla (”puolialaston fakiiri”) tekemään hänestä (ja laajemminkin intialaisista) naurunalaisia. Hän myös näkee Gandhin ”kapinan” siirtomaaisäntiä vastaan laittomana. Churchillin näkemykseen sisältyy myös selkeä kulttuurinen hierarkia, missä Gandhin tasa-arvoisuus brittien kanssa kyseenalaistetaan.

Teksti E. Nehru kritisoi englantilaisten esittämiä väitteitä siitä, että intialaisten itsehallinto olisi tehotonta. Brittihallinto on hänen mielestään menettänyt merkityksensä, koska se perustuu

pakkovaltaan. Siirtomaavalta ei tuota intialaisille parempaa elintasoa Nehrun mukaan, vaan se nimenomaan ehkäisee Intian taloudellisen ja kulttuurisen kehityksen.

Teksti F. Windsorin herttua maalaa muistelmissaan tilanteen 1920-luvulta, jossa brittihallinto ja Gandhin kannattajat taistelevat vallasta. Herttuan mukaan Gandhi on petollinen, valehtelee ja käyttää ”rumia” keinoja asiansa ajamisessa. Intialaisiin suhtaudutaan ”orientalistisesti” eli korostetaan intialaisten vieraanvaraisuutta ja verrataan maata satukirjaan. Brittivalta puolestaan on ajatonta ja itsestään selvää Windsorin herttualle, eikä sitä tarvinnut kyseenalaistaa.

Tehtävä 1.2

Tehtävässä pyydettiin tarkastelemaan, miten lainauksissa nähtiin Intian yhteiskunnan tulevaisuus ja miten näkemyksiä perusteltiin.

Teksti A. Gandhin mielestä keskeisenä tehtävänä on brittien siirtomaavallan harjoittaman ”hienovaraisen terrorin” poistaminen. Se johtaisi siirtomaavallan purkamiseen väkivallattoman vastarinnan avulla, mikä on ainoa oikea tie kohti Intian itsemääräämisoikeutta ja itsenäisyyttä.

Teksti B. Teljo näkee siirtomaavallan ylläpitämisen parhaimpana vaihtoehtona Intian tulevaisuudelle, koska intialaiset eivät ole (vielä) kypsiä itsenäisyyteen. Britannian vallasta luopuminen johtaisi vain anarkiaan ja bolševismiin.

Teksti C. Tagore ei suoraan käsittele intialaisen yhteiskunnan tulevaisuutta. Mutta laajemmin hän näkee ulkopuoliset hyökkäykset uhkana aasialaisille yhteiskunnille, joilla on jatkossa etunaan moraalinen ylivalta suhteessa eurooppalaisiin.

Teksti D. Churchill viittaa rauhan hieromiseen brittien ja intialaisten välillä, mutta käytännössä näkee siirtomaavallan jatkumisen ainoana vaihtoehtona. Intialaisten toiminta nähdään kapinana ja kansalaistottelemattomuutena, mutta samalla tekstistä välittyy huoli tulevaisuudesta.

Teksti E. Nehru näkee Intian tulevaisuuden epävarmana eikä tiedä, mitä siirtomaavallan lakkauttamisen jälkeen tapahtuu. Kuitenkin Intian vapautuminen ja itsenäisyys on välttämättömyys, sillä se tuottaa tehokkaamman yhteiskuntajärjestyksen.

Teksti F. Windsorin herttuan teksti on todistus siirtomaavallan menetyksestä, sillä se on kirjoitettu Intian itsenäistymisen (1947) jälkeen. Teksti on nostalginen kuvaus menetetystä herruudesta, jonka menettämisen syitä ei oikein ymmärretä. Katse on menneisyydessä, ei tulevaisuudessa.

Tehtävä 1.3

Tässä tehtävässä kysyttiin annettujen lainausten näkemyserojen syitä. Kysymys on siis lähdekritiikin soveltamisesta ja tekstien kontekstualisoimisesta eli merkityksenannosta.

Lähtökohtana on tekstien jakaminen länsimaisiin ja intialaisiin kirjoittajiin. Brittiläiset kirjoittajat ja Jussi Teljo puolsivat siirtomaavaltaa ja länsimaiden valtapositiota ei-eurooppalaisilla alueilla. Heidän näkemyksensä pohjautui länsimaiseen ylemmyydentuntoon sekä rotuoppeihin ja sosiaalidarwinismiin. Länsimaiset kirjoittajat suhtautuvat myös kristittyinä halveksien Intian uskontoon ja kulttuuriin. Intialaiset kirjoittajat puolestaan näkivät siirtomaavallan lakkauttamisen sekä poliittisena että moraalisena välttämättömyytenä (Tagore ja osin Gandhi). Gandhin ja Nehrun näkemyksissä on silti aste-ero: Nehru puolsi pidemmälle menevää yhteistyötä siirtomaaisäntien kanssa kun Gandhi puolestaan oli moraalisesti ehdottoman väkivallattoman vastarinnan kannalla. Vastaaja voi suhteuttaa tekstejä myös Intian poliittisen tilanteen kehitykseen ja siirtomaavallan toimiin maassa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen nationalismi nousi Intiassa, varsinkin kun Versaillesin rauhansopimuksessa ei toteutunut lupaus kaikkien kansojen itsemääräämisoikeudesta. Kongressipuolueen johtajat (Gandhi ja Nehru) joutuivat usein vankilaan

laittomaksi katsotun toimintansa vuoksi. Nehru kuitenkin näkee Intian poliittisen tilanteen kehityksen 1930-luvulla jo toisin kuin Gandhi 1922.

Yksittäisten kirjoitusten osalta voidaan myös pohtia lähdekriittisesti eri kirjoittajien positioita. Merkittävää on ensinnäkin kunkin kirjoittajan asema ja ammatti. Gandhi ja Nehru olivat intialaisia aktiivipoliitikoita ja Tagore puolestaan ajattelija ja filosofi. Länsimaisista kirjoittajista Churchill oli poliitikko, joka katsoi aiheekseen huolehtia Britannian eduista siirtomaassaan. Windsorin herttua oli puolestaan kruunusta luopunut vapaaherra, joka muistelee kaiholla menneisyyttä. Jussi Teljo taas on yliopistoihminen, joka pyrkii analyyttisesti tarkastelemaan maailmanpolitiikkaa, vaikkakin hänen katsantokantansa on länsimainen ja konservatiivinen.

Teksteistä voidaan myös esittää erillisiä lähdekriittisiä havaintoja. Esimerkiksi Jussi Teljo varoittaa bolševismin ja anarkismin vaaroista Suomen omien historiallisten kokemusten kautta. Windsorin herttua puolestaan on kirjoittanut muistelmansa monta vuosikymmentä kuvattujen tapahtumien jälkeen, joten niiden sisältöön tulee suhtautua kriittisesti. Tagoren kirjoitus ilmestyi englantilaisessa lehdessä, joten voidaan aiheellisesti kysyä, kuinka voimakasta kritiikkiä siirtomaavaltaa kohtaan siinä voi ylipäänsä esittää. Gandhi puolestaan yrittää puolustaa toimintaansa oikeusistuimen edessä.

OSA 2: Esseetehtävä (0–30 pistettä)

Tässä tehtävässä kysyttiin, miksi Britanniasta tuli teollisuuden edelläkävijämaa maailmassa. Olennaista on nähdä tehtävän laaja-alaisuus ja siten hyvässä vastauksessa aihetta käsitellään monipuolisesti. Seuraavassa on listattu useita seikkoja, jotka olivat merkittäviä Iso-Britannian menestyksen kannalta. Vastauksissa asioita tulee kuitenkin käsitellä analyyttisesti eikä ainoastaan luettelomaisesti listata eri tekijöitä.

Ensinnäkin voidaan nostaa esiin aatetausta. Jotta Britannia kykeni teollistumaan, tuli siellä olla teollistumisen ajatukselle myönteinen aateilmasto (protestantismi). Manner-Eurooppaa väljempi säätyjako mahdollisti nousevan porvariston harjoittaman yritystoiminnan. Taloudellinen liberalismi (Adam Smith: ”Kansojen varallisuus” 1766) vaikutti tämän aatemaailman muodostumiseen. Markkinatalous ja elinkeinovapaus mahdollistivat teollisen toiminnan kehittymisen. Osakeyhtiöitä säätelevät lait, pankkilaitoksen kehitys ja luototusjärjestelmä mahdollistivat tehokkaamman liiketoiminnan. Toisaalta tarvittiin myös uusia innovaatioita, jotka mahdollistivat laajamittaisen teollisen tuotannon. Näistä keksinnöistä keskeisin oli James Wattin 1760-luvulla edelleen kehittämä höyrykone energianlähteenä. Kutomateollisuudessa James Hargreavesin keksi kehruujennyn (1764), joka mahdollisti paljon suuremman tuotantokapasiteetin.

Teollistuminen vaatii myös pääomia. Britannialla oli pitkään ollut iso kauppalaivasto, joka oli harjoittanut ns. kolmiokauppaa emämaan, Afrikan ja Länsi-Intian välillä. Afrikkaan vietiin tuotteita (mm. tekstiilejä), sieltä laivattiin orjia Amerikkaan, josta puolestaan tuotiin raaka-aineita (puuvilla) Britannian teollisuuden tarpeisiin. Tästä toiminnasta varakkaat kauppiaat olivat keränneet pääomaa, jota saatettiin investoida nousevan teollisuuden kehittämiseen.

Britannian koko ja sijainti tuotti myös etuja. Sillä oli tehokas laivasto ja myös kanavaverkostoa kehitettiin. Rautateiden läpimurto 1830-luvulta alkaen mahdollisti raaka-aineiden ja työvoiman kuljetuksen tehtaisiin ja toisaalta tuotteiden viemisen satamakaupunkeihin. Saarivaltion pieni koko vähensi kuljetuskustannuksia ja teki tuotannosta tehokasta.

Teollinen tuotanto tarvitsee myös energiaa. Britanniassa oli tuolloin vielä puutavaraa saatavilla ja saaren runsaat hiilivarat otettiin teollisuuden käyttöön. Myös rautamalmivarat auttoivat teollisuuden kehitystä. Siirtomaat tarjosivat tarvittavia raaka-ainevaroja.

Teollinen tuotanto tarvitsee myös tekijänsä, vaikka koneellistuminen sinänsä lisäsikin tuotantokapasiteettia. Maanviljelyksen kehittyminen (muun muassa vuoroviljely) oli johtanut ns. liikaväestön syntymiseen maaseudulle, josta teollisuus sai nyt tarvitsemaansa työvoimaa. Parempi hygieniataso ja rokotusten käyttöönotto vähensivät kuolleisuutta. Teollisuus siirtyi tehtaisiin ja siellä otettiin käyttöön työn vaiheistus, mikä joudutti tuotantoprosesseja. Työlainsäädäntö oli vielä lapsenkengissään, joten työpäivät olivat pitkiä eikä myöskään lapsityövoiman käyttöä esimerkiksi hiilikaivoksilla juuri rajoitettu.

Kun teollisuus oli valmistanut tuotteensa, tarvittiin niiden myymiseen myös markkinat. Britannian kotimarkkinat eivät yksin riittäneet, vaan esimerkiksi tekstiiliteollisuuden tuotteita ryhdyttiin viemään myös siirtomaihin, kuten Intiaan, jossa oli laaja väestöpohja ja markkina-alue. Tässä myyntityössä ei kaihdettu koviakaan keinoja, sillä Britannia tietoisesti tukahdutti Intiassa paikallisen kotiteollisuuden (manufaktuurit), jotka olivat perinteisesti valmistaneet vaatteet. Siten Iso-Britannian teollisuus kykeni vähitellen valtaamaan myös globaaleilla markkinoilla huomattavan osuuden tuotteilleen.

Iso-Britannian etumatkaa voi myös tarkastella suhteessa muihin teollistuviin länsimaihin. Esimerkiksi Ranskassa 1700-luvun lopulla vallitsi sekava poliittinen tilanne, joka johti vallankumoukseen. Tämä ei edesauttanut teollisuuden kehitystä. Britanniassa sen sijaan valitsi vakaa parlamentaarinen järjestelmä. Myöskään Saksa ei ollut tuolloin vielä yhdistynyt ja Yhdysvallat oli laajana maanosana vasta teollistumisensa alkutaipaleella 1800-luvun alussa.

OSA 3: Esseetehtävä (0–30 pistettä)

Tehtävässä pyydettiin määrittelemään ”kansallisten herättäjien” käsite sekä heidän vaikutuksensa autonomian ajan Suomessa. On huomioitava, että kyse ei ole yleisesti autonomian ajan historian kuvailusta, vaan nimenomaan kansallisista herättäjistä ja heidän toiminnastaan. Ajallisesti vastaus voidaan ulottaa autonomian ajan alkupuolelta alkaen aina ns. venäläistämiskauteen saakka. Tehtävän ansioita lisää, mikäli hakija tarkastelee asiaa ajallisen kehityksen kautta.

Kansallisella herätyksellä ja sitä edistäneillä henkilöillä voidaan katsoa olleen päämääränään ajatus Suomen kansakunnan synnyttämisestä ja sen kehittämisestä (kansallisen identiteetin synty). Työ sai monenlaisia muotoja kulttuurityöstä poliittisiin ja sosiaalisiin uudistuksiin ja aina taloudelliseen kehitystyöhön asti. Siten pelkkä kulttuurisen herätystyön kirjaaminen vastaukseen ei riitä korkeimpiin pisteisiin asti.

Kansallisen herätyksen lähtökohdat ovat nationalistisissa aatevirtauksissa, jotka levisivät Ranskan vallankumouksen ja Napoleonin sotien jälkeisessä Euroopassa. Aluksi voidaan puhua kulttuurinationalismista, joka sittemmin muuttui selkeämmin poliittiseksi toiminnaksi. Autonomisessa Suomessakin kansallisuusaate näyttäytyi 1800-luvun alkupuolella nimenomaan kulttuurielämän piirissä kun taas 1860-luvulta alkaen se sai entistä selkeämmin poliittisia muotoja.

1800-luvun alun kansallinen herätystyö keskittyi ennen muuta Turkuun, missä Henrik Gabriel Porthanin jalanjäljissä kehitettiin suomalaisen historian ja kansanperinteen tutkimusta. Turun romantiikkana tunnetun liikkeen keulakuvana oli A. I. Arwidsson, joka pyrki määrittämään Suomen Ruotsista ja Venäjästä erillisenä kansakuntana. Turun palon jälkeen kansallinen herätys jatkui Helsingissä lauantaiseurassa, missä toimivat tuolloin keskeiset suomalaismieliset intellektuellit, kuten J. L. Runeberg, Elias Lönnrot ja J. V. Snellman. Aikakaudella syntyi myös Fredrik Paciuksen säveltämä ”Maamme”-laulu Runebergin runoon, josta tuli Suomen kansallislaulu. Keskeisin suomalaisen kansakunnan rakennusosa oli kuitenkin Lönnrotin matkoillaan runonlaulajilta keräämänsä laulut, joista syntyi ” Suomen kansalliseepos” Kalevala (laajempi laitos 1848). 1840-lukua on pidetty kansallisen herätyksen ydinajankohtana.

Aleksanteri II:n aloitettua myötämielisemmän suhtautumisen autonomiseen Suomeen alkoi 1860-luvulla poliittisen kansallisuusaatteen kausi, jolloin monimuotoisessa uudistustyössä keskeisiä hahmoja olivat Snellman sekä Zacharias Topelius. Snellmanin saavutukset kielipolitiikassa ja lehtityössä (esim. Saima-lehti) kehittivät suomalaisten kansallistunnetta. Topeliuksen Maamme-kirjan kirjan avulla Suomi tuli asukkailleen alueena ja historialtaan vähitellen tutuksi. Snellman puolestaan edesauttoi monien uudistusten syntyä ja Suomi sai muun muassa oman rahan (markka) ja omat postimerkit. Osana tätä uudistusvaihetta oli myös koululaitoksen kehittäminen, jossa keskeinen rooli oli Uno Cygnaeuksella ”kansakoulun isänä”. Aleksis Kivi kirjoitti ensimmäisen suomenkielisen romaanin ”Seitsemän veljestä”. Usein vain miehet on nähty kansallisina herättäjinä, mutta nyttemmin Minna Canth on nostettu miesten rinnalle suomalaisen yhteiskunnan rakentajana.

Muutaman vuosikymmenen kestäneen suojasään jälkeen kansallinen herätystoiminta joutui uudelleen paineen alle kun Venäjällä alettiin yhdenmukaistaa laajan valtakunnan eri osia. Niin sanottuna sortokautena kansallinen herätystyö sai jälleen kulttuurisia piirteitä. Muun muassa Albert Edelfeltin, Aksel Gallen-Kallelan ja Jean Sibeliuksen kulttuurityö rohkaisi suomalaisia taistelemaan epäoikeudenmukaisina kokemiaan toimia vastaan. Yhtenä esimerkkinä tästä voi mainita Eetu Iston maalauksen ”Hyökkäys”, jossa Venäjän kotka repii lakikirjaa Suomi-neidon kädestä. Myös kansainvälisesti suomalaiset pyrkivät herättämään ihmisiä puolelleen, muun muassa keräämällä adresseja ja esittelemällä kulttuuriaan maailmannäyttelyissä. Kansallisromantiikaksi nimetty Suomen taiteen ”kultakausi” vaikutti osaltaan kansallistunteen kehittymiseen ja vielä selkeämmin Suomen mieltämiseen omaksi kansakunnaksi.

Hyvässä vastauksessa käsitellään siis myös kansallisten herättäjien suhdetta Venäjän viranomaisiin. Autonomian alkupuolella vallitsi tiukka sensuuripolitiikka, joka vaikeutti suomalaiskansallisen eliitin valistustyötä. 1860-luvulta alkaen ”valtioyön” päätyttyä ja lainsäädännöllisen uudistustyön käynnistyttyä myös sallivuus lisääntyi. Toisaalta jälleen venäläistämiskauden aikana 1890-luvulta alkaen kansallinen herätystyö joutui vaikeuksiin. Kansallinen herätystyö ei luonnollisesti ollut yksinomaan suomalaista, vaan muillakin kansakunnilla oli vastaavia nationalistisia pyrintöjä.

1800-lukua leimaa myös demokratisoitumiskehitys, joka huipentuu eduskuntalaitoksen syntyyn säätyvaltiopäivien sijaan. Jo 1800-luvun puolella monet kansanliikkeet näkivät päivänvalon ja sanomalehdistö sekä puoluelaitos alkoivat kehittyä. Kaikkinensa tämän kulttuurisen, poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen toiminnan voidaan katsoa huipentuneen Suomen itsenäistymiseen vuonna 1917, minkä osaltaan mahdollisti ensimmäisen maailmansodan muuttuneet poliittiset suhdanteet ja niistä johtunut Venäjän imperiumin romahtaminen.